

”Kyllä kansa tietää” – tulevien asukkaiden osallistaminen asuinalueiden suunnitteluun

Matti C. Kuronen

Ihmiset haluavat vaikuttaa asumiseensa, mutta useinkaan heille ei ole selvää, mihin asioihin he voivat vaikuttaa kuntalaisina ja mihin kuluttajina; minkä suhteen he ovat asukkaita ja minkä suhteen asiakkaita. Artikkelisi esittelee tulevien asukkaiden roolia ja vaikuttamista kaupunkisuunnittelussa ja asuinalueiden kehityksessä. Alueiden ja asuntojen asiantuntijavetoisessa suunnittelussa julkisen osapuolen on ajateltu edustavan ihmisiä. Ihmisillä on kuitenkin muitakin rooleja kuin kansalaisuus ja he voivat osallistua myös näissä muissa rooleissa asuinalueidensa kehitykseen.

Kuntien välisiä muuttoa tehdään vilkkaammin kuin koskaan. Suomen kaupungistumisaste on edelleen niin matala, että sen nousu esimerkiksi Ruotsin tasolle tarkoittaisi miljoonan suomalaisen maaltamuuttoa. Usein muutetaan myös kunnan sisällä varallisuuden kasvaessa tai perhetilanteen muuttuessa. Tämä johtaa siihen, että kasvavilla kaupunkiseuduilla suunnitellaan kokonaan uusia asuinalueita tai vanhojen laajentamista.

Toisaalta kasvukunnat ovat rahoitusvaikeuksissa ja aktiivisesti etsivät erilaisia kumppanuusmalleja, jotta investoinnit eivät nousisi liian suuriksi, mutta verotulot kuitenkin kasvaisivat tulevaisuudessa. Muuttoliikkeestä ei ole yhtä ainoaa totuutta siitä, mikä kunnalle on kannattavaa. Aiemmin kestäväenä pidettyä kasvuvauhtia selvästi nopeampi kasvu voikin saattaa kunnan talouden kestäväälle uralle keskipitkällä aikajän-

teellä (Laakso et al. 2005, Laakso ja Kilpeläinen 2006).

Uudet asuinalueet rakennetaan usein ennestään rakentamattomille alueille tai alueille, joiden käyttötarkoitus muuttuu esimerkiksi entisestä leirintäalueesta tai teollisuusalueesta asuinalueeksi. Tämä on kaupunkialueen laajetessa myös normaali prosessi, ”vähemmän tärkeä” pioneeritoiminto antaa tilaa ”suunnitellulle” toiminnolle. Englanninkieliset termit *greenfield*, *rakentamaton alue*, ja *brownfield*, *entinen esim. teollisuusalue*, ovat tässä suhteessa hyvin valaisevia. Molemmat viittaavat alueeseen, jossa ei ole paikallisia asukkaita eikä rakentaminen tapahdu välttämättä kenenkään lähinaapurissa. Tämä on toisaalta myös osa suomalaista rakentamisen perinnettä: kerran suunnitellun ja valmiiksi rakennetun alueen ympärille jätetään herkästi suojaava metsävyöhyke.

European Environmental Agency:n *Urban Sprawl in Europe* -raportti kritisoi Helsingin seutua juuri tästä väljyydestä asutuksen sijoittumisen suhteen. Useimmiten välialueet perustellaan ekologisilla tarpeilla, mutta pinnan alla vaikuttaa myös se, etteivät alueelle jo asettuneet asukkaat hevin menettäisi asuntonsa läheisiä luontoalueita, olivat ne sitten suunnittelullisesti puistoa tai rakentamattomia tontteja.

Tulevat asukkaat on tässä määritelty rakennettavan asuinalueen ”ensimmäisenä asukasukupolvena”, toisin sanoen ihmisinä, jotka muuttavat uusiin asuntoihin – joko rakennuttajalta ostettuihin, vuokrattuihin tai itse rakennettuihin. Usein esitetty väite on, ettei tulevia asukkaita voida varmasti tunnistaa ja näin asia useimmiten onkin. Kuitenkin voidaan kuulla ihmisiä, jotka ovat kiinnostuneita käyttämään aikaansa kehittäkseen jotain aluetta ja luottaa siihen, että ihmisillä on hyvin suuri vaihtoehtoiskustannus omalle ajalleen sekä ihmisiä, jotka kuluttajakäyttäytymiseltään tai yhteiskuntaluokaltaan ovat mahdollisia tulevia asukkaita. Nykyisellään asunnonvaihtopäätöksestä vaihtoon kuluva aika on tavallisesti kovin lyhyt, ainoastaan kuukausia, eikä tämä ole omiaan tukemaan parhaan mahdollisen asuinvaihtoehdon löytämistä, vaan ennemminkin pakkovalintoja. Selvää on, että osallistuminen vaatii myös suunnitteluhankkeelta johdonmukaista aikataulua. Asuntoa etsivä perhe tai yksittäinen asukas ei ole valmis sitoutumaan hankkeeseen, jonka valmistumisesta ei ole mitään tietoa.

Asuinalueen valinta on yhä enenevässä määrin myös elämäntyylikysymys. Kun alue on

suunniteltu ja paikallisidentiteetti syntynyt, on todennäköistä, että siitä kiinnostuvat ja sinne muuttavat ihmiset, joiden elämäntyyliin ja ihanteisiin se sopii. Tämä merkitsee sitä, että asukkaiden ”toinen sukupolvi”, ensimmäiseltä sukupolvelta vapautuviin asuntoihin muuttajat, eivät eroa mieltymyksiltään ensimmäisestä. Silti alueella voi ja tulee olla moneen eri tarpeeseen sopivaa asumista jo kestävästi palveluntutannon ja -kysynnän kannalta.

Suunnittelussa kohti julkisen ja yksityisen yhteistyötä

Asemakaava – kunnan hyväksymä suunnitelma tietyn rajatun alueen rakentamisesta – on kaupunkialueella välttämätön suunnitelma tietyn alueen rakentamisesta ja rakennusluvan myöntämisen edellytys. Suunnitelma voidaan tehdä joko kunnan omana työnä tai sen voi tehdä myös konsultti. Käytännössä jälkimmäistä tapaa käytetään useimmiten silloin, kun suunniteltavan maan omistaa ja viulut maksaa joku muu kuin kunta. Molemmissa tapauksissa kunnan omat luottamuselimet kuitenkin hyväksyvät kaavan ja valvovat, että se täyttää kunnan tavoitteet ja vastaa tehtyjä strategisia valintoja esimerkiksi kasvun tai alueellisten painopisteiden osalta. Kunnat ovat vastuussa kaavojen laatimisesta ja hyväksymisestä, mutta eivät toteuta niitä (eli rakenna kaavan mukaisia taloja), joten usein kuntien kaavoittajat pitävät tavoitteena mahdollisimman pitkälle ennalta määriteltyjä ratkaisuja.

Kaavoitus vaatii aina osallistumis- ja arviointisuunnitelman, mutta se ei useinkaan ole kovin

raskas dokumentti eikä prosessin alkuvaiheessa ole edes tarkoituksenmukaista päättää kaikkia osallistumisen metodeja etukäteen.

Suomen maankäytön suunnittelujärjestelmä kuuluu skandinaaviseen lainsäädäntöperheeseen. Muualla Euroopassa, unionin alueellakin, järjestelmät ovat toisenlaisia. Britanniassa kaavamääräykset ovat väljiä, joten ne vahvistavat näin hankkeisiin liittyvää poliittista päätöksentekoprosessia ja jättävät tilaa suunnitelmien muutoksille (Kurunmäki 2005). Keskustelu tiukkojen ja väljien kaavamääräysten välillä on käynnissä kaikkialla (Rinkinen 2007). Esimerkiksi Britanniassa muutos kuntien aktiivisesta maapolitiikasta (kunta lunastaa maan, kaavoittaa sen ja myy tontit) yksityiseen kehittämiseen tapahtui 1980-luvulla. Voidaan tulkita, että myös Suomi on jollain kohtaa polulla hallinto-veltoisesta evolutiiviseen markkina- ja tarve-toiseen suunnitteluun.

Maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) uudistamisen päätavoitteet olivat vahvistaa julkisen osallistumisen ja paikallisen päätöksenteon roolia (MRL 1999). Huolimatta lainlaatijan hyvistä aikeista osallistumisen organisointia kohtaan on esitetty kritiikkiä (Staffans 2004). Tavallisia osallistumismenetelmiä ovat yleisötilaisuudet ja mahdollisuus antaa kirjallinen mielipide tiettyyn aikaan. Molemmista otetaan kantaa valmiisiin suunnitelmiin ja keskitytään kommentoimaan niiden huonoja ominaisuuksia ilman, että päästäisiin juurikaan keskustelemaan siitä, mitä alueella tulisi tai voisi olla. Tällainen osallistuminen, jossa käytetään vain vähän tai ei lainkaan aktiivisia menetelmiä, johtaa vastarintaan.

Laki ei näe tulevia asukkaita osallisina

Maankäyttö- ja rakennuslaissa ei mainita tulevia asukkaita osallisina (MRL 1999). Tämä tuskin on ainakaan kaikilta osin tietoinen valinta, vaan ennemminkin osoitus siitä, että maankäytön suunnitteluun suhtaudutaan suoraviivaisena toimenpiteiden sarjana eikä MRL tai muukaan lainsäädäntö tunnista alueen evolutiivista kehittymistä sen jälkeen, kun kaava on laadittu ja rakennuslupa myönnetty. Alue on oman onnensa nojassa ja suunnittelullisesta näkökulmasta myöhemmin on myös helpompaa suunnitella kokonaan uutta kuin vanhan kehittämistä. Virallisen osallistumisen keinot ovat tältä osin rajallisia.

Usein uudelle asuntoalueelle muuttava väestö on kohtuullisen yhtenäistä. Tämä luo paineita palvelujen tuotannolle, kun esimerkiksi päiväkotipaikoissa on ensin huomattava kysyntäpiikki, sitten autiota tilaa. Ongelma tosin ei ole mitenkään uusi.

Lisäksi on syytä tunnustaa, että yhtäläisestä laista huolimatta kasvavien seutujen lainalaisuudet asuinalueiden suunnittelussa ovat toisenlaiset kuin muuttotappiokuntien. On eri asia suunnitella kokonaista uutta asuinalueutta ja sen liittymistä urbaaniin rakenteeseen tai esimerkiksi joukkoliikenneverkkoon kuin tehdä pienempiä ratkaisuja valmiiden alueiden täydennysrakentamisesta. Yksi suuri erottava tekijä on juuri asukasosallistumisen rooli: uusilla alueilla ei ole olemassa olevia asukkaita, mutta tulevien asukkaiden intressi vaikuttaa on suuri – heidän aluetta tulevat käyttämään. Vanhoilla alueilla taas siellä jo asuvien ihmisten mielipiteellä on suuri arvo, sillä alue ja sen ominaisuudet ovat heille tuttuja.

Asuinaluesuunnittelujen vertailu¹

Millaista on sitten asuinaluesuunnittelun käytäntö alueilla, joilla edellä esitetyt lainalaisuudet pätevät? Suomessa herkullisin vertailupaikka on eittämättä pääkaupunkiseutu, jossa uusia asuinalueita on vertailtavaksi asti ja jossa niiden välillä on myös selkeää kilpailua niin toteutusresursseista (esimerkiksi valtion ratainvestoinneista) kuin asukkaistakin.

Tyypillinen aluesuunnitteluprosessi Helsingin seudulla koostuu kolmesta vaiheesta: ensin määritellään tavoitteet ja tehdään osallistumista ja arviointisuunnitelma. Tämän jälkeen tehdään kaavaluonnos kommentoitavaksi ja sitten varsinainen kaavaehdotus. Mitä osallistumiseen tulee, prosessissa on tiettyjä vaiheita, joissa järjestelmän osallisiksi määrittämille annetaan mahdollisuus esittää mielipiteensä kirjallisesti. Kun suunnitellaan täysin uutta tai muuten merkittävää aluetta, pidetään myös yksi tai kaksi tiedotus- ja keskustelutilaisuutta, jotka on pääasiassa suunnattu paikallisille asukkaille. Näitä ei tavallisesti nauhoiteta, vaan mielipiteiden ajatellaan tulevan suoraan suunnittelijoiden tietoon. Tavallisesti yksikään pääkaupunkiseudun noin 250 vuotuisesta asemakaavaprosessista ei sisällä muunlaista osallistumista.

Osallistumisessa kaikilla osapuolilla, etenkin osallistuvilla kansalaisilla, ei aina ole selkeää kuvaa siitä, mihin asioihin ja millä tavalla kulloisessakin vaiheessa voidaan vaikuttaa. Erityisesti asemakaavasuunnittelun käytännöt vaihtelevat

suuresti kuntien ja jopa kaavahankkeiden välillä. Erilaiset prosessit voidaan nähdä myös strategiavalintoina: haluaako kunta kilpailla uusien veronmaksajien suosiosta vai eikö? Osallistumisen järjestäminen on lähes yksinomaan kuntien käsissä. Nykyisellään osallistuminen usein järjestyy omakotiyhdistysten ym. kautta, jolloin se liukuu enemmän tai vähemmän yksittäisten kansalaisten mielipiteen kuulemisesta julkisen tahon ja yhdistyksen väliseksi kirjeenvaihdoksi (Mäntysalo 2002). Tulevilla asukkailla taas ei ole edustajaa, joten kaavoituksessa on sekä kerättävä että tulkittava tiettyjä signaaleja. Muodollinen osallistuminen ei tarjoa keinoja tähän.

Kunnan täysin hallinnoimassa kaavaprosessissa kaupungin nykyisiä asukkaita kuullaan osana muodollista osallistumisprosessia. Yksityinen sektori on useimmiten mukana vain epämuodollisesti ja reaktiivisesti eikä yhteistyötä julkisen ja yksityisen välillä synny, sillä sille ei ole juridista pakkoa. Yksityinen sektori tulee mukaan vasta suunnittelun jälkeen maa-kaavaprosessissa, joka Helsingin seudulla on tavallisesti viime aikoina tehty tontinluovutuskilpailulla (eli huutokaupalla); onpa joissain tapauksissa tosin käytetty erilaisia ideakilpailun muotojakin. Kunta suunnittelee ja rakentaa (käytännössä lähes aina suunnitteluttaa ja rakennuttaa) kunnallistekniikan ja palvelut. Tulevilla asukkailla ei ole mitään linkkiä suunnitteluprosessiin.

Kun suunnittelua tehdään julkis-yksityisenä yhteistyönä, olemassa olevat asukkaat ovat osa

¹ Tarkempi vertailu esitetään artikkelissa Majamaa W; Heywood C; Kuronen M (2008) *Including Future inhabitants in urban development process in Finland* (International Journal of Housing Markets and Analysis, julkaistaan 3/2008)

prosessia, mutta tällä tavoin yksityisellä sektorilla on aloitteellinen ja myönteinen vaikutus prosessiin. Julkinen ja yksityinen ovat kumppanuudessa ja suunnittelevat kaavan yhdessä. Toistaiseksi yhteistyömalleja ei kuitenkaan ole käytetty palvelujen tuottamiseen ja tämä palvelujen puute on ollut ongelma asukkaille.

Tulevien asukkaiden osallistaminen Nupurinkartanossa

Nupurinkartanon asemakaava-alue on noin 600 asukkaan espoolainen pientaloalue pienen Nupurinjärven rannalla Turunväylän pohjoispuolella (Kuva 1). Tällä hetkellä Nupurinkartano on entinen motellialue, brownfield. Alueesta tekee erityisen se, että se on Histan noin 19 000 asukkaan tulevan osayleiskaava-alueen ensimmäinen rakennettava asuinalue ja siellä tehtyjä ratkaisuja, sekä teknisiä että prosessuaalisia, tullaan jalostamaan Histan muilla asemakaava-alueilla.

Nupurinkartanon asemakaava-alueella suunnitteluun on käytetty 4P-mallia, public-private-people partnershipiä², jossa tehdään yhteistyötä julkisen sektorin (*public*), paikallisten asukkaiden (*people*) ja yksityissektorin (*private*) välillä eli PPP (public-private partnership), jossa paikalliset asukkaat on otettu mukaan kumppanuuteen. 4P-mallin viimeinen P viittaa tuleviin asukkaisiin (*people*). Tulevia asukkaita on pidetty yhtenä osallistajana ja heitä on osallistettu suunnitteluprosessiin yhtä lailla kuin ympäröiviä asukkaitakin.

Kuva 1. Havainnekuva Nupurinkartanosta.

Mielenkiintoisimpana osallistumiskeinona tulevien asukkaiden mieltymysten tutkimiseen käytettiin kaksivaiheista Signals-verkkotyökälyä³ julkisen ja yksityisen yhteistyönä Oppiva kaupunkisuunnittelu ja asumisen arki -tutkimushankkeen tuella. Muita keinoja olivat mm. avoin verkkofoorumi sekä lasten arkkitehtuurikoulun tuottama ideointi ja sen tulosten tulkitseminen. Signals on kehitetty heikkojen signaalien tunnistamiseen, eikä siinä siis esitelty kaavaluonnosta vaan ainoastaan kysyttiin ihmisiltä heidän asuinalueeseen liittyvistä mieltymyksistä. Ainoa kysymys vaiheessa yksi oli ”mikä tekisi Nupurista hyvän asuinpaikan”. Vaiheessa kaksi vastaajat arvottivat saatuja vas-

¹ Kts. lisää mallista esimerkiksi Opus-tutkimushankkeen sivuilta opus.tkk.fi

² Kts. lisää Signalsista www.strategysignals.com

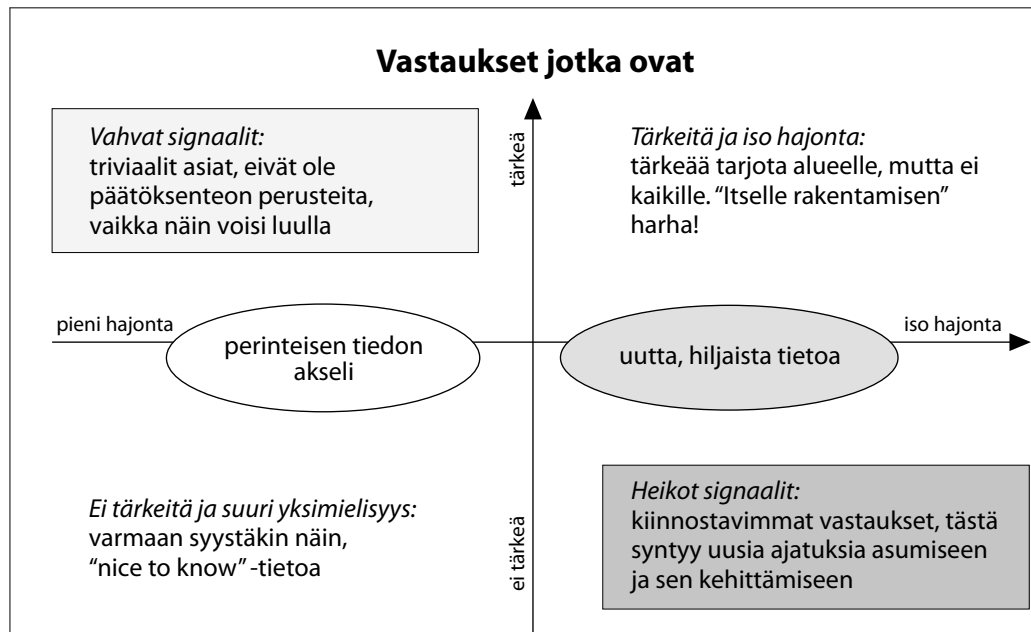
tauksia. Näin saatiin tieto sekä annettujen mielipiteiden koetusta tärkeydestä että hajonnasta. Linkki kyselyyn lähetettiin sähköpostitse ympäröiville asukkaille asukasyhdistysten kautta ja se julkaistiin Espoon kaupungin etusivulla sekä yksityisen kehittäjän verkkosivuilla.

Vastaajia oli ensimmäisessä ja toisessa vaiheessa kummassakin noin kaksisataa ja ensimmäinen vaihe tuotti yli kahdeksansataa signaalia analysoitavaksi – jokainen vastaaja siis antoi neljä vastausta. Kolme neljäsosaa vastaajista oli iältään 30–55-vuotiaita ja 53 % perheellisiä, 42 % lapsettomia pariskuntia tai yhden hengen talouksia. Nupurinkartanon kaltaiselle pientalo-alueelle ihmiset muuttavat suurimmaksi osaksi melko läheltä (Vaattovaara 1998). Espoonkin

muutoista kaksi kolmasosaa tapahtuu kunnan sisällä (Munter 2005). Näillä taustatiedoilla saadaan melko vahvasti perusteltu kuva siitä, että vastaajat todella edustavat potentiaalisia tulevia asukkaita.

Nupurinkartanossa Signals-kyselyn tulosten pohjalta laadittiin valintapaletti, jossa määriteltiin kuhunkin kortteliin tai asuntoyhtiöön asukkaiden valittaviksi jätettäviä ominaisuuksia lisärakennusoikeudesta, pihasaunasta ym. Tämän lisäksi kyselyn tuloksia ja tulevien asukkaiden toiveita vietiin sellaisenaan eteenpäin kaava- ja asuntosuunnittelussa.

Saadut vastaukset painottuivat asuntojen ominaisuuksiin, ympäristöön, toiminnallisuuden sekä kestäväen kehityksen ja elämänlaadun

Kuva 2. Vastausten jaottelu.

alueille. Luonnollisesti vastaukset vaativat asiantuntijatulkintaa sen suhteen, olivatko ne kaavavaiheessa ratkaistavia asioita vai ehkä vasta asunnon ostajan omia sisustuksellisia valintoja. Metodilla on kuitenkin löydettävissä triviaali-vastaukset (pidetään yleisesti merkityksellisinä, pieni hajonta) ja asumisen tulevaisuuteen kurtkottavat signaalit (ei pidetä merkityksellisinä, mutta hajonta on iso) (Kuva 2). Kysymys haluttiin kuitenkin jättää tietoisesti mahdollisimman avoimeksi eikä hanketta esitelty kyselyn yhteydessä kovinkaan tarkasti, jotta vältettiin valmiiden suunnitelmien kommentoiminen. Erityisen vahvasti sekä vastauksissa että vastaajia analysoidessa ja myös virallisessa kaavaosallistumisessa nousi esiin alueen sekä sitä ympäröivien asukkaiden päiväkotipaikkatarve, toinen selvä trendi oli vahvistunut ympäristötietoisuus.

Asuinalueen suunnitteluratkaisuissa on aina kysymys kompromisseista eikä kokonaista aluetta voida suunnitella yksittäisten vastaajien mielilymysten pohjalta. Vastaajat tämän varmasti ymmärtävätkin, jos itse suunnitteluprosessi on niin avoin, että kukin osallinen saa ymmärryksen muidenkin mielipiteistä. Signals tarjosi tähän mahdollisuuden toisin kuin yksisuuntainen kirjallisen mielipiteen jättäminen.

4P-malli tarjoaa mahdollisuuden ratkaista esitetty päiväkotipaikkaongelma. Kaupungin budjettivaroin toteuttaman päiväkodin rakentamiseen kuluu aikaa, mutta asukkaiden selkeän tarpeen täyttäminen on myös yksityisen rakennuttajan etu. Asukkaiden omistettavaksi voidaan rakentaa päiväkotia, jossa yksityiset palveluntarjoajat tarjoavat Espoolle ostopalvelupäiväkotia tiloissa, jotka asukkaat yhdessä omistavat. Asukkaiden rooliksi jää hallinnoida

omistamista. Tämänkaltainen ratkaisu antaa asukkaille paljon mahdollisuuksia käyttää infrastruktuuria omiin tarkoituksiinsa. Histassa 4P-malli on ollut esillä myös laajamittaisena ratkaisuna järjestää palvelut sekä niiden taloudelliset reunaehdot erityismaankäyttösopimuksilla. Maankäyttösopimus on yksityisen maanomistajan ja kunnan välillä solmittava sopimus, jossa sovitaan mm. kunnallistekniikan toteuttamisesta ja maksamisesta asemakaava-alueelle.

Tulevien asukkaiden ympäristötietoisuus puolestaan rohkaisi yksityisen tahon kehittämään alueelle alueellista kallioliämpöjärjestelmää, joka ilmastovaikutuksiltaan on vaihtoehtoisia malleja parempi.

Kuluttajuus ja asuminen

Asumisen ja asuinalueen kulutus ei ole normaalia kuluttamista. Ensinnäkin markkinasta valtaosa on käytettyjen asuntojen kirpputorikaupaa ja jäljelle jäävästä osasta kuluttajat tekevät osan itse harrastustoimintana. Tätä pidetään normaalina. Toisekseen asuntojen valmistajat eivät voi yksin päättää, millaisin asunnoin he markkinoiden kysyntään vastaavat, vaan siihen vaikuttavat paikalliset säädökset ja mielipiteet sekä lait. Esimerkiksi asuntokauppalaki tekee osallistumisen vaikeaksi, sillä tulella mukaan liian aikaisin tuleva asukas voi joutua ottamaan perustajaurakoitsijan roolin ja vastuun. Osa säännöistä on subjektiivisia oikeuksia terveellisyyteen ja turvallisuuteen, osa mielivaltaisia sääntöjä tyyliin ”punainen on keltaista parempi”. Kolmanneksi asumisen kuluttaminen ei rajoitu vain omien seinien sisäpuolelle. Asuminen on muutakin kuin pankkisuhde.

Asuminen on muuttunut suojan rakentamisesta valinnoiksi, kiivennyt Maslowin pyramidia ylöspäin kohti itsensä ilmentämistä. Asunnon ominaisuudet puolestaan ovat muotoutuneet vuosien mittaan eri tekijöiden vaikutuksesta ja suurin osa niistä on enemmän totuttuja kuin välttämättömiä, kuten esimerkiksi tuuli- ja astiankuivauskaappi, joiden aikanaan innovatiivisesti ratkaisemaan ongelmaan on nyttemmin myös muita ratkaisuja. Näin ollen on myös tunnistettava se tosiseikka, että osallistuminen alueen tai asunnon suunnitteluun tapahtuu aina omista kokemuksista lähtien ja asunnon osto on niin suuri hanke, että siihen liittyy usein riskien karttamista.

Ihmiset kuitenkin haluavat vaikuttaa asumiseensa, mutta useinkaan heille ei ole selvää, mihin asioihin he voivat vaikuttaa kuntalaisina ja mihin kuluttajina; minkä suhteen he ovat asukkaita ja minkä suhteen asiakkaita. Voidaan kärjistää, että tällä hetkellä valinnanmahdollisuudet alueen suhteen ovat äänestämisen keran neljässä vuodessa ja asunnon suhteen oman kylpyhuoneen kaakelien värin valinta.

Osallistumisen muotoja on toki kansalaisyhteiskunnassa muitakin kuin virallisen kaavan myötä aukeavat mahdollisuudet. Eri järjestöt järjestävät omia tilaisuuksiaan sekä keskusteluita ja pyrkivät vaikuttamaan suunnitteluun, erityisesti aluesuunnitteluun. Usein tämä tapahtuu virallisen kaavan ohitse, esimerkiksi vaikuttamalla oman alueen kunnallispolitiikkoihin, jotka ovat myös itse osallisia ja joiden menestys on pitkälti kiinni alueen asukkaiden äänistä. Mielenkiintoinen esimerkki on myös Helsingin

Sanomien organisoima ja valitsema maallikkokeskustelijajoukko, joka aika ajoin ottaa kantaa Kuninkaantammen alueen suunnitteluun ja jonka keskustelut lehti tuo myös lukijoidensa tietoon.

Yhteisenä nimittäjänä on, että nämä eivät ole osa virallista prosessia vaan ne helposti voidaan suunnittelijoiden niin halutessa ohittaa olankohautuksella ja mutinalla epäammattimaisuudesta tai väärästä suunnitteluvaiheesta. Keskustelutilanteissa niin perinteisellä tavalla kuin esimerkiksi netissäkin korostuu muutaman voimakkaan keskustelijan rooli demokratian sijaan, perinteisessä mielipiteen ilmaisemisessa taas vuorovaikutteisuus ja joukon yhteinen äly tai yhteisten tavoitteiden arviointi jää syntymättä. Tähän otti kantaa myös Greater Helsinki Vision 2050 -kilpailussa jaetulle toiselle sijalle sijoittunut Demos Helsingin kilpailutyö, *Towards City 2.0⁴*, jossa tavoiteltiin asukkaiden tuottamisen osallisuuteen perustuvien palvelujen ja toimintojen ympärille rakentuvaa kaupunkia.

Mihin yksittäinen ihminen voi vaikuttaa muuten kuin rahalla? Entä mihin on voinut vaikuttaa aiemmin? Vastaus ei ole muuttunut ajan myötä. Kuitenkaan yhteiskunta, jossa osallistuminen on helppoa ja tietoa kaikkien saatavilla, ei voi perustua teknokratialle. Julkisella vallalla ja liike-elämällä on velvollisuus ottaa kuluttajat ja kansalaiset mukaan asumisen suunnitteluun. Demokratian ja osallisuuden sekä toisaalta vallinnanvapauden vahvistamiseksi tarvitaan erilaisia osallistumisen muotoja äänestämisen ja kuluttamisen välillekin.

⁴ Kts. lisää kilpailusta ja voittajatoista www.greaterhelsinkivision.fi

- Kurunmäki K (2005) *Partnerships in urban planning. "Development area" in National and Local Contexts in Finland, Germany and Britain*. Doctoral Dissertations, Tampere University of Technology, Tampere.
- Laakso S et al. (2005) *Kirkkonummen kunnan muuttoliiketutkimus*. Helsingin yliopiston maantieteen laitoksen julkaisuja B 52.
- Laakso S, Kilpeläinen P (2006) *Vihdin kunnan väestökehityksen vaihtoehdot ja niiden vaikutukset kunnallistalouteen*. Kaupunkitutkimuksen julkaisuja 3/2006.
- Maankäyttö- ja rakennuslaki 5.2.1999/132 (1999). Saatavilla esimerkiksi osoitteesta www.finlex.fi
- Munter A (2005) *Väestömuutokset 2004*. Tilasto- ja Espoosta 2/2005.
- Mäntysalo R (2002) *Dilemmas in Critical Planning Theory*. Town Planning Review, Vol. 73 No. 4, pp. 417–435.
- Rinkinen K (2007) *Asemakaavoituksen kesto- tai voiki vaikuttaa*. Suomen kuntaliitto.
- Staffans A (2004) *Vaikuttavat asukkaat. Vuorovai- kutus ja paikallinen tieto kaupunkisuunnit- telun haasteina*. Väitöskirjatyö. Teknillinen korkeakoulu, Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisu A29, Espoo.
- Vaattovaara M (1998) *Pääkaupunkiseudun sosi- aalinen erilaistuminen*. Helsingin kaupunki, tietokeskus, Helsinki.